

Sygn. akt I CSK 657/18

POSTANOWIENIE

Dnia 22 września 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Szanciło (przewodniczący)

SSN Jacek Grela

SSN Kamil Zaradkiewicz (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku S. Ż.
przy uczestnictwie G. Ż.
o podział majątku wspólnego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 22 września 2020 r.,
skargi kasacyjnej uczestniczki
od postanowienia Sądu Okręgowego w T.
z dnia 12 kwietnia 2018 r., sygn. akt I Ca (...),

uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w T., pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 12 kwietnia 2018 r. Sąd Okręgowy w T. w sprawie z wniosku S. Ż. z udziałem G. Ż. o podział majątku wspólnego na skutek apelacji uczestniczki od postanowienia Sądu Rejonowego w S. z 27 kwietnia 2017 r. w pkt I zmienił zaskarżone postanowienie w punkcie III o tyle, że zasądził od uczestniczki G. Ż. na rzecz wnioskodawcy S. Ż. tytułem spłaty kwotę 25 109,98 złotych (dwadzieścia pięć tysięcy sto dziewięć 98/100) w miejsce kwoty 28 147,98 zł, w pkt

II oddalił apelację w pozostałej części, zaś w pkt III obciążył zainteresowanych kosztami postępowania apelacyjnego w zakresie przez nich poniesionym.

S. Ż. i G. Ż. zawarli związek małżeński w dniu 10 grudnia 1988 r., a małżeństwo to zostało rozwiązane przez rozwód wyrokiem Sądu Okręgowego w T. z dnia 25 lutego 2014 r., a wyrok ten uprawomocnił się z dniem 19 marca 2014 r.

Postanowieniem z 27 kwietnia 2017r., Sąd Rejonowy w S. w sprawie z wniosku S. Ż. z udziałem G. Ż. o podział majątku wspólnego dokonał podziału majątku wspólnego wnioskodawcy S. Ż. i uczestniczki G. Ż..

Sąd a quo dokonał podziału majątku wspólnego wnioskodawcy S. Ż. i uczestniczki G. Ż. obejmującego: 1) prawo odrębnej własności lokalu numer (...) położonego w S. przy ulicy P., dla którego Sąd Rejonowy w S. prowadzi księgę wieczystą numer (...) wraz z udziałem w 4620/343640 częściach w części wspólnej, którą stanowi prawo użytkowania wieczystego oraz części budynku i urządzenia, które nie służą wyłącznie do użytku właścicieli lokali, dla którego Sąd Rejonowy w S. prowadzi księgę wieczystą numer (...) o wartości 106.260 zł; 2) lodówkę o wartości 50 zł; 3) zmywarkę o wartość 300 zł; 4) pralkę o wartość 50 zł; 5) meble kuchenne o wartości 300 zł; 6) kanapę o wartości 100 zł; 7) szafę wnękową o wartości 300 zł; 8) meble pokojowe o wartości 300 zł; 9) wyposażenie kuchni o wartości 400 zł; 10) pozostałe wyposażenie mieszkania o wartości 200 zł; 11) środki zgromadzone przez wnioskodawcę S. Ż. w ZUS w kwocie 58 950,74 zł; 12) środki zgromadzone przez uczestniczkę G. Ż. w ZUS w kwocie 29.392,34 złotych; 13) środki zgromadzone przez wnioskodawcę S. Ż. na Otwartym Funduszu Emerytalnym (...) w kwocie 42.667,38 zł; 14) środki zgromadzone przez uczestniczkę G. Ż. w Otwartym Funduszu Emerytalnym (...) w kwocie 21.670 zł; 15) wierzytelność z tytułu rachunku bankowego w (...) Bank S.A. w kwocie 1.408,25 zł o łącznej wartości 262.348,71 zł (pkt I), w ten sposób, że przyznał Wnioskodawcy składniki majątku wspólnego wymienione w pkt I ppkt 11, 13 i 15 o wartości 103 026,37 zł, zaś Uczestniczce składniki majątku wspólnego wymienione w pkt I ppkt 1-10, 12 i 14 o wartości 159 322,34 zł (pkt II), zasądził od Uczestniczki na rzecz Wnioskodawcy tytułem spłaty kwotę 28.147,98 zł płatną w terminie do trzech miesięcy od prawomocności orzeczenia z odsetkami za opóźnienie do dnia zapłaty

(pkt III), natomiast kosztami postępowania obciążył zainteresowanych w zakresie przez nich poniesionym (pkt IV).

Powyższe składniki wchodziły w skład majątku wspólnego Wnioskodawcy i Uczestniczki, zaś wartość rzeczy ruchomych wymienionych w pkt 2-10 strony ustaliły zgodnie na kwotę 2.000 zł. Wartość środków zgromadzonych przez strony w ZUS oraz w OFE Sąd ustalił na podstawie informacji udzielonych przez odpowiednie instytucje. W dacie ustania wspólności majątkowej małżeńskiej istniała wierzytelność Wnioskodawcy w (...) Banku na kwotę 1 408,25 zł. Sąd ustalił skład majątku wspólnego na dzień ustania wspólności majątkowej małżeńskiej. Jeżeli chodzi o zarzut uczestniczki jakoby wnioskodawca wykorzystał środki finansowe gromadzone w trakcie trwania wspólności majątkowej małżeńskiej na finansowanie zakupu lokalu mieszkalnego w W., to należy mieć na uwadze informację Banku (...) S.A.

Sąd ustalił, iż; łączna wartość majątku wspólnego wynosi 262.368,71 zł. Wobec powyższego wartościowy udział każdej ze stron wynosi 131.174,36 zł. Wnioskodawca uzyskał składniki majątku wspólnego o wartości 103.026,37 zł, zaś Uczestniczka składniki majątku wspólnego o wartości 159.322,34 zł, co skutkowało zasądzeniem od Uczestniczki na rzecz Wnioskodawcy tytułem spłaty kwotę 28.147,98 zł, a z uwagi na sytuację majątkową uczestniczki jej termin uiszczenia odroczonego na okres trzech miesięcy od uprawomocnienia się orzeczenia.

Powyższe postanowienie Sądu Rejonowego w S. zaskarżyła Uczestniczka w całości, zarzucając mu: 1) naruszenie przepisów prawa procesowego mające wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 684 k.p.c. w zw. z art. 567 § 3 k.p.c., w szczególności poprzez: nieuwzględnienie okoliczności ukrywania przez Wnioskodawcę środków pieniężnych objętych małżeńską wspólnością ustawową, zgromadzonych na ustalonych w toku postępowania rachunkach bankowych w celu wyłączenia tychże środków z majątku wspólnego, w konsekwencji pominięcia składnika majątku w postaci oszczędności pieniężnych zgromadzonych w trakcie trwania małżeństwa, a pochodzących w szczególności z wynagrodzenia za pracę Wnioskodawcy w łącznej kwocie 371.313 zł, które to środki winny stanowić składnik majątku wspólnego; 2) naruszenie przepisów

postępowania mające istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 686 w zw. z art. 567 § 3 k.p.c. i art. 45 § 1 zd. 2 k.r.o., 3) błąd w ustaleniach faktycznych, poczynionych przez Sąd I instancji mający istotny wpływ na treść orzeczenia, polegający na uznaniu, że nabycie przez wnioskodawcę lokalu mieszkalnego w W. przy ul. Bruzdowej, zostało sfinansowane z kredytu budowlano-hipotecznego, podczas gdy Wnioskodawca przed uruchomieniem kredytu dokonał wpłaty kwoty w wysokości 95.000 zł, tytułem wkładu własnego na zakup tegoż lokalu mieszkalnego, zaś Wnioskodawca w żaden miarodajny i wiarygodny sposób nie wykazał, aby środki te zdołał zgromadzić po ustaniu wspólności majątkowej; 4) obrazę prawa materialnego przez jego niezastosowanie lub błędną wykładnię, a to art. 5 k.c., przez zobowiązanie Uczestniczki do spłaty na rzecz Wnioskodawcy kwoty 28.147.98 zł, w sytuacji, gdy w trakcie trwania wspólności majątkowej Wnioskodawca nie przyczyniał się dostatecznie do utrzymania rodziny oraz systematycznie podejmował czynności zmierzające do ukrywania posiadanych oszczędności pieniężnych. W ocenie Uczestniczki zachowanie uczestnika jako naganne i naruszające zasadę uczciwego postępowania, a w konsekwencji sprzeczne z zasadami współżycia społecznego powodowało, że nie może on korzystać z ochrony i domagać się spłaty w żądanej wysokości. Skarżąca wniosła o: I. zmianę zaskarżonego postanowienia poprzez: 1. ustalenie, że w skład majątku wspólnego wchodzi: a) prawo odrębnej własności lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w S. przy ul. P., o wartości 106.260 zł; b) ruchomości ustalone przez Sąd I instancji o wartości 2.000 zł; c) środki zgromadzone przez wnioskodawcę S. Ż. w ZUS w kwocie 58,950,74 zł; d) środki zgromadzone przez uczestniczkę w ZUS w kwocie 29.392,34 zł; e) środki zgromadzone przez wnioskodawcę na Otwartym Funduszu Emerytalnym (...) w kwocie 42.667,38 zł; f) środki zgromadzone przez G. Ż. na Otwartym Funduszu Emerytalnym (...) w kwocie 21.670 zł; g) środki pieniężne zgromadzone przez S. Ż. do czasu ustania wspólności majątkowej małżeńskiej w placówkach bankowych lub w posiadaniu własnym w łącznej kwocie 371.313 zł; h) środki zgromadzone przez S. Ż. w N. Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych S.A. (IKE: 6 230.73 zł. IKZE: 3 047,83 zł), w łącznej w kwocie 9.278,56 zł; 2) uwzględnienie nakładów poniesionych przez uczestniczkę z tytułu opłat eksploatacyjnych za lokal mieszkalny będący majątkiem wspólnym stron, po

ustaniu wspólności majątkowej tj. od dnia 19 marca 2014 r. do dnia orzekania tj. 27 marca 2017 r. w łącznej kwocie 13.026 zł.; II. dokonanie podziału majątku w ten sposób, że przyznać: a) Wnioskodawcy składniki majątku wspólnego wymienione w pkt 1 1 ppkt. c), e), g), h) o wartości 482.209,68 zł; b) Uczestniczce składniki majątku wspólnego wymienione w pkt I 1 ppkt. a), b), d), f) o wartości 159 322,34 zł, z jednoczesną dopłatą na jej rzecz tytułem wyrównania udziałów i rozliczenia nakładów, kwoty w wysokości 167.956.67 zł, w terminie 3 miesięcy od daty uprawomocnienia się orzeczenia; III. ewentualnie o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy w zasadniczej części podzieli I ustalenia Sądu Rejonowego oraz ich ocenę prawną i przyjął je jako własne. W odmienny sposób ocenił rozliczenia nakładów poniesionych przez uczestniczkę G. Ź. z tytułu opłat eksploatacyjnych na lokal mieszkalny położony w S. przy ulicy P. w okresie po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej do dnia wydania orzeczenia przez Sąd I instancji. Sąd Okręgowy uznał za zasadne rozliczenie nakładów poniesionych przez Uczestniczkę z tytułu opłat eksploatacyjnych na w/w lokal mieszkalny za okres po ustaniu wspólności majątkowej małżeńskiej do dnia wydania orzeczenia przez Sąd I instancji. Odnosząc się do twierdzeń apelacji co do naruszenia art. 233 k.p.c. w zakresie pozostałych zarzutów, dotyczących niezaliczenia do majątku wspólnego kwoty 371.313 zł, którą wnioskodawca zgromadził w trakcie trwania małżeństwa z tytułu wynagrodzenia za pracę oraz sumy 9.278,56 zł, która stanowi środki zgromadzone przez S. Ź. w N. Towarzystwie Funduszy Inwestycyjnych SA, Sąd ad quem uznał, że zarzut ten nie zasługuje na uwzględnienie. Apelująca nie wskazała żadnych skutecznych zarzutów mogących podważyć dokonaną przez Sąd Rejonowy ocenę zgromadzonego w tym zakresie materiału dowodowego. W ocenie Sądu II instancji Sąd Rejonowy dokładnie przeprowadził postępowanie dowodowe i dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych. Ocena ta jest szczegółowa, konkretna i wynika z logicznych przesłanek. Sąd w sposób szczegółowy przeanalizował całość materiału dowodowego i na tej podstawie ustalił istotne w sprawie okoliczności. Uczestniczka w toku procesu wskazywała, że w skład majątku dorobkowego, podlegającego podziałowi winna wchodzić także kwota

371.313 zł, zgromadzona na rachunkach bankowych wnioskodawcy, a pochodząca przede wszystkim z wynagrodzenia za prace Wnioskodawcy oraz suma 9.278,56 zł, która stanowi środki zgromadzone przez niego w N. Towarzystwie Funduszy Inwestycyjnych SA. Okoliczności tych Skarżąca jednak według Sądu ad quem nie zdołała udowodnić, do czego była zobowiązana na podstawie art. 6 k.c. W odpowiedzi na zapytanie Sądu skierowane do banków wskazanych przez Uczestniczkę i Wnioskodawcę, uzyskano informacje, że S. Ż. nie posiada i nie posiadał rachunku w (...) Otwartym Funduszu Emerytalnym ((...) OFE). Na dzień 19 marca 2014 r. (data ustania wspólności majątkowej) Wnioskodawca nie posiadał w (...) Banku (...) SA rachunków bankowych, lokat i książeczek oszczędnościowych. (...) Bank (...) SA poinformował, że na dzień 19 marca 2014 r. S. Ż. nie posiadał produktów finansowych w tym banku. Na dzień 19 marca 2014r. Volkswagen Bank Polska SA nie prowadził rachunków bankowych dla Wnioskodawcy, zaś na dzień 19 marca 2014 r. posiadał on na rachunkach bankowych w (...) Bank SA łączną kwotę 1.408,25 zł. Bank (...) SA poinformował, że na dzień 19 marca 2014 r. S. Ż. nie był klientem tego banku. Na rachunku brokerskim w Biurze Maklerskim (...) Bank SA S. Ż. na dzień 19 marca 2014 r. nie miał żadnych środków. N. Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA poinformowało, że na dzień 19 marca 2014 r. S. Ż. nie posiadał żadnych środków na rejestrach funduszy inwestycyjnych. (...) Bank (...) SA poinformował, że na dzień 19 marca 2014 r. Wnioskodawca nie miał w tym banku żadnych rachunków bankowych. (...) Biuro Maklerskie poinformowało, że nie prowadzi rachunków papierów wartościowych oraz rachunków pieniężnych dla Wnioskodawcy. Wnioskodawca nie był także klientem (...) Banku SA. I. poinformowało, że od 1 stycznia 2010 r. S. Ż. nie posiadał tam żadnych aktywów ani rachunków papierów wartościowych. Na rachunkach bankowych w Banku (...) SA na dzień 19 marca 2014 r. S. Ż. nie posiadał żadnych środków pieniężnych. S. Ż. na datę 19 marca 2014 r. nie posiadał rachunków bankowych w (...) Bank (...) SA. Powyższe informacje pozwoliły Sądowi II instancji na ustalenie, że na dzień ustania wspólności majątkowej S. Ż. miał zdeponowaną na rachunkach bankowych w (...) Bank SA łączną kwotę 1.408, 25 zł, która została uwzględniona przez Sąd Rejonowy, nie zaś, jak wskazywała Uczestniczka, 371.313 zł. W dacie tej S. Ż. nie

posiadał także żadnych środków na rejestrach funduszy inwestycyjnych N. Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych SA. Sąd I instancji słusznie zatem nie uwzględnił jako składników majątku wspólnego wskazanych przez Skarżącą kwot, co do których nie wykazano, by w dacie ustania wspólności majątkowej wchodziły w skład majątku wspólnego.

Od postanowienia Sądu Okręgowego w T. skargę kasacyjną wywiodła uczestniczka, zaskarżając to postanowienie w całości. Zaskarżonemu postanowieniu zarzuciła naruszenie przepisów prawa materialnego, poprzez ich niezastosowanie, tj. art. 45 § 1 ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (tekst jednolity: Dz. U. z 2020 r., poz. 1359, dalej: k.r.o.) w zw. z art. 415 k.c., ponadto art. 5 k.c., a także naruszenie przepisów postępowania, których uchybienie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 328 § 2 oraz art. 378 § 1 w zw. z art. 391 § 1 i art. 13 § 2 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie w zakresie dotyczącym nierozważenia przez Sąd *ad quem* zarzutu naruszenia art. 5 k.c. Skarżąca w apelacji wywiedzionej od postanowienia Sądu I instancji podniosła m.in. zarzut obrazy prawa materialnego przez jego niezastosowanie lub błędną wykładnię, a to art. 5 k.c., przez zobowiązanie uczestniczki do spłaty na rzecz wnioskodawcy kwoty 28 147,98 zł, w sytuacji, gdy w trakcie trwania wspólności majątkowej wnioskodawca nie przyczyniał się dostatecznie do utrzymania rodziny oraz systematycznie podejmował czynności zmierzające do ukrywania posiadanych oszczędności pieniężnych, a jego zachowanie było naganne i naruszające zasadę uczciwego postępowania, zatem w konsekwencji jako sprzeczne z zasadami współżycia społecznego powodowało, że nie może korzystać z ochrony i domagać się spłaty w żadnej wysokości. Sąd *ad quem* obniżając kwotę spłaty należnej wnioskodawcy uwzględnił rozliczenie nakładów. Nie ocenił natomiast powyższego zarzutu dotyczącego obrazy art. 5 k.c., co stanowi naruszenie dyspozycji art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. Jak wskazuje się w orzecznictwie, nie można w sposób generalny wyłączyć możliwości zastosowania art. 5 k.c. jako podstawy do obniżenia spłat lub dopłat z udziałów przy podziale majątku wspólnego byłych małżonków (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 25 maja 1998 r. sygn. akt

I CKN 684/97; 22 stycznia 2009 r. sygn. akt III CSK 251/08, niepublikowane). Obowiązkowi rozpoznania zarzutu apelacji w tym zakresie nie sprzeciwia się także odmienne zapatrywanie co do dopuszczalności zastosowania art. 5 k.c. (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 6 stycznia 2000 r., sygn. akt I CKN 320/98, OSNC 2000, z. 7-8, poz. 133).

Za trafny Sąd Najwyższy uznał zarzut naruszenia art. 45 § 1 k.r.o. w zw. z art. 415 k.c. z uwagi na przyjęcie przez Sąd II instancji, iż uwzględnieniu w ramach rozliczenia między uczestnikami podlegają wyłącznie składniki stanowiące majątek wspólny w chwili orzekania o jego podziale. Dokonując bowiem podziału, nie uwzględnia się wspólnych składników majątkowych, które w czasie trwania wspólności ustawowej lub po jej ustaniu zostały zużyte zgodnie z prawem (art. 36 - 40 k.r.o. i art. 42 k.r.o.), należy jednak uwzględnić te składniki majątkowe, choć tylko w ramach rozliczeń, tj. rachunkowo, które zostały przez jedno z małżonków bezprawnie zbyte, zniszczone zużyte lub roztrwonione. W tym wypadku, przy podziale majątku wspólnego, ich wartość podlega zaliczeniu na poczet udziału przypadającego drugiemu małżonkowi (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 19 czerwca 2009 r., sygn. akt V CSK 485/08, Monitor Prawniczy 2009, z. 14, s. 747). W tym zakresie Sąd meriti powinien odnieść się do zarzutów sformułowanych przez Uczestniczkę i w tych okolicznościach nie może ograniczać się do oceny stanu majątku wspólnego i jego składników wyłącznie na czas orzekania o podziale majątku. Za niewystarczające zatem należy uznać jedynie ustalenie stanu środków zgromadzonych na rachunkach Wnioskodawcy na dzień uprawomocnienia się orzeczenia rozwodowego. W wypadku, gdy ze zgromadzonego materiału dowodowego w sprawie wynika, iż uczestnik postępowania posiadał w trakcie trwania wspólności majątkowej małżeńskiej środki pieniężne zgromadzone na rachunkach bankowych, konieczne jest ustalenie, czy za trafny należy uznać zarzut, iż stanowiąc środki wchodzące w skład wspólności majątkowej zostały przez uczestnika w trakcie trwania małżeństwa bezprawnie zbyte, zniszczone zużyte lub roztrwonione, a w konsekwencji, czy powinny one podlegać podziałowi na powyższych zasadach (art. 45 § 1 k.r.o. w zw. z art. 415 k.c.). Każdy z małżonków może bowiem korzystać ze zgromadzonych w okresie małżeństwa środków finansowych, jednak rozliczeniu nie podlegają jedynie te,

które zostały wydane na zaspokojenie usprawiedliwionych własnych potrzeb, do wykazania czego zobowiązana jest ta strona postępowania, która pieniądze zużyła (postanowienie Sądu Najwyższego z 19 czerwca 2009 r., sygn. akt V CSK 485/08, j.w.). Ciężar dowodu w tym zakresie nie spoczywa zatem na Uczestniczce postępowania, a niewykazanie przez Wnioskodawcę, iż zgromadzone w czasie trwania małżeństwa na właściwych rachunkach środki finansowe nie zostały przez niego wydatkowane na zaspokojenie potrzeb usprawiedliwionych prowadzić powinno do uznania, iż ich wartość powinna zostać uwzględniona w postępowaniu o podział majątku wspólnego.

W tym stanie rzeczy orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c.

jw